

Sterrenstof
Gordon is klaar met de
media, en dat is wederzijds

40

Radiocarrousel
Sander Hoogendoorn en
Sander Lantinga trappen af
bij Veronica

40

Drama
Marilyn Monroe blijft
slachtoffer van clichés, ook
in Blonde

43

Stadstekenaar
De betekenis van vrijheid
aan de hand van
Weteringschans 263

46

Roman
Het verhaal dat Thomas
Verbogt al sinds zijn jeugd
bij zich draagt

48

THEATER
RADIO
THUISBIOSCOOP
DOCUMENTAIRE
SMAAKMATRIX
BABS GONS
BOEKEN
MARCEL LEVI
OPINIE
LALE GÜL
HEINDE KORT
TV-TIPS
SCHAKEN
STRIPS

kunst & media

Cursusmateriaal Ambtenaar verplicht naar theater

‘Dit komt veel harder binnen’

Medewerkers in opleiding van immigratiedienst IND krijgen een voorstelling te zien als onderdeel van het curriculum. Theater wordt vaker ingezet als cursusmateriaal. Waarom?

Lorianne van Gelder
AMSTERDAM

F rascati 4, de kleine zaal op de Nes die vroeger De Engelenbak heette, loopt deze dinsdagmiddag vol met mensen van het Openbaar Ministerie, ambtenaren van de gemeente Amsterdam en mensen van het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (Riec). Dit is geen gewone middag voor hen en dit is ook geen gewoon publiek voor theater Frascati. Hier wordt de voorstelling *Angry Young Men* – gemaakt door regisseur Floris van Delft en rapper Winne – gespeeld. Een voorstelling over twee vrienden, van wie er een sterft door de andere, en de aanloop – hun jeugd – naar die gebeurtenis.

De op het eerste gezicht verrassende publieks-samenstelling zou er niet zijn geweest als Job van Beekhoven, hoofd van het Riec – een informatie- en kenniscentrum dat zich richt op het aanpakken van ondermijning en georganiseerde criminaliteit – niet door de voorstelling zo van zijn stuk gebracht was geweest. Hij was *blown away* zegt hij in zijn welkomstwoord.

Van het rechte pad

De voorstelling, muzikaal en op rijm en gebaseerd op echte verhalen, gaat over twee jongens die opgroeien in een arme wijk en hun moeders die proberen hun zonen op het rechte pad te houden, maar niet kunnen voorkomen dat een criminele organisatie vat op een van hen krijgt. Ook de bemoeienissen van instanties, van onderwijzer tot psycholoog, van agent tot jongerenwerker, halen niets uit.

Een theatervoorstelling als een soort cursusmateriaal, werkt dat? Voor Van Beekhoven was het evident; hij wilde dit al zijn collega's dit stuk zouden zien. "De reflectie op het systeem vind ik heel sterk," zegt hij, refererend aan de afstand die wordt geschetst tussen alle hulpverleners en instanties en de jongens in het stuk. "In een voorstelling komt dat zo veel harder binnen dan als je er alleen een lezing over houdt."

Van Beekhoven erkent dat het geen conventionele keuze was, maar gelooft in deze voorstelling: "Ik hoop dat het mijn collega's helpt in hun verbinding met de zaken die ze behandelen."

Dat is precies wat regisseur Van Delft voor ogen heeft met de voorstelling, die hij overigens niet speciaal voor ambtenaren maakte. De voorstelling is gemaakt voor een gewoon publiek, maar leent zich uitstekend voor een reflectie op sociale ongelijkheid, armoede en criminaliteit.

→ Een scène uit de voorstelling *Angry Young Men* van Floris van Delft en rapper Winne.
FOTO MARK ENGELN

"Ik maak artistiek werk, maar wel iets wat in de maatschappij wat teweeg kan brengen," zegt Van Delft.

Ook de voorstelling *Salomonsoordeel* van theaterproducent Ilay den Boer is, tot diens verrassing, onderdeel geworden van het curriculum van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Nadat hij een paar maanden voor die dienst had gewerkt, wilde hij vooral een voorstelling maken over hoe ingewikkeld het is te oordelen over asielaanvragen. De IND biedt nu alle nieuwe medewerkers de voorstelling aan.

Morele dilemma's

IND-medewerker Peter van Lent die met Den Boer samenwerkte, denkt dat de voorstelling heel waardevol kan zijn voor nieuwe medewerkers. "Voorheen kwamen de morele dilemma's ook wel aan de orde, we gingen dan aan de slag met trainingsacteurs. Maar het mooie hiervan is vooral dat er drie beelden worden gegeven: het perspectief van de IND, dat van de asielzoeker en de morele dilemma's van Ilay zelf. Het is een completer beeld."

Voor theatermaker Minou Bosua begon *Pow-Wow*, haar nieuwste voorstelling, als een persoonlijk verhaal over hoe ze voor haar dementerende moeder zorgde. Maar het bleek dat de stamvergadering – de vorm van de voorstelling – zich goed leent voor gesprekken met mantel-

zorgers en zorgmedewerkers. Vorige week speelde ze daarom in Amsterdam-Nieuw-West voor een groep mensen uit de zorg. Ze noemt wat ze doet ‘bewustzijnsamusement’.

En om de vraag of deze vorm van theater dan nog kunst te noemen is te beantwoorden: de drie voorbeelden kregen lovende recensies.

Spelen voor mensen uit het veld waar een stuk over gaat, maakt theater maatschappelijk relevant, maar er is nóg een factor die het aantrekkelijk maakt om voor nieuwe groepen te spelen. Theaters worstelen sinds de coronapandemie steeds meer met het vullen van zalen en bereiken het publiek moeilijker. Dat ziet Bosua ook. “We staan als theater nu voor de vraag hoe we de verbinding weer terugvinden met ons publiek. Het is fijn om dit te kunnen uitbreiden.”

‘Ik wil geen verpakkingsmateriaal zijn, we zijn geen pamfletten aan het maken’

Ze heeft een impresariaat, die boekt voor theaters, maar heeft inmiddels ook iemand in dienst die kijkt waar het een organisatie van dienst kan zijn.

Artistieke vrijheid

Dat betekent niet dat Bosua in opdracht zou werken. “Ik houd van het feit dat het een poëzie heeft, ik zou dit nooit alleen kunnen doen voor een instelling en een opdracht meekrijgen. Organisaties zijn ook altijd zenuwachtig. Het is anders dan een spreker binnenhalen die heel duidelijk een verhaal heeft.”

Ook Van Delft waakt ervoor ‘theater te maken in opdracht’. “Ik wil geen verpakkingsmateriaal zijn, we zijn geen pamfletten aan het maken. Mensen mogen me altijd vragen, maar als de artistieke vrijheid er niet in zit, bedank ik ervoor.” Daarom ziet hij het niet per se als de toekomst van het theater, eerder als toevoeging. “Er zit ook ineens een heel ander publiek in de zaal.”

Die dinsdagmiddag in Frascati klopt dat volledig. De ambtenaren van uiteenlopende achtergronden lachen, huilen soms en velen zijn blij verrast en enthousiast. Een medewerker van Riec Midden-Nederland heeft de voorstelling al geboekt voor haar afdeling.

Angry Young Men: 5/10 in Zaandam, 29/10 Bijlmer Parktheater. PowWow: 23/10 De Meervaart

Animatiefilm Knor wint op Kalverengala

Jan Pieter Ekker
UTRECHT

Knor was gisteravond de grote winnaar op het Slotgala van het Nederlands Film Festival. De fijne stop-motionanimatiefilm won drie Gouden Kalveren.

Marleen Slot, producent van *Knor*, mocht het Kalf voor de beste film in ontvangst nemen, Mascha Halberstad de Kalveren voor beste regie en production design.

Het was de kers op de taart; eerder deze week werd *Knor*, over een negenjarig meisje en haar biggetje, ook al ingezonden voor de Oscar voor de beste lange animatiefilm – het is voor het eerst dat Nederland een film instuurt in deze categorie.

Ook *Narcosis* van Martijn de Jong – de Nederlandse Oscarinzending in de categorie beste speelfilm – en *Do Not Hesitate* van Shariff Korver – vorig jaar de Nederlandse Oscarinzending – werden drie keer bekroond.

Thekla Reuten kreeg het genderneutrale Kalf voor haar hoofdrol (een vrouw die met het leven worstelt nadat haar man is omgekomen bij een

duikongeluk) in *Narcosis*; ook het camerawerk en kostuumontwerp van het speelfilmdebuut van De Jong vielen in de prijzen.

Tobias Kersloot kreeg het Kalf voor zijn bijrol in *Do Not Hesitate*. Het oorlogsdrama zegevierde tevens in de categorieën scenario en montage en werd eerder al onderscheiden met de Prijs van de Nederlandse Filmkritiek.

‘Shabu’ is de verrassing

Niet Bianca Stigters over de hele wereld bekroonde *Three Minutes – A Lengthening* of Maasja Ooms’ bejubelde *Jason*, maar *Shabu* van Shamira Raphaëla was de verrassende winnaar in de categorie beste lange documentaire. *Rampvlucht* kreeg het Kalf voor de beste dramaserie, Jeroen Spitzenberger (*Het jaar van Fortuyn*) speelde de beste hoofdrol in een dramaserie, Charlie Chan Dagelet (*Dirty Lines*) de beste bijrol. *Bon Bini Holland 3* met Jandino Asporaat kreeg de meeste online stemmen en won het Gouden Kalf van het Publiek.

De nominaties en winnaars van de Gouden Kalveren in de categorieën speelfilm en lange documentaire worden sinds 2015 bepaald volgens het Academymodel. Dat betekent dat net als bij de Oscars, de Bafta’s in het Verenigd Koninkrijk, de Césars in Frankrijk en de Lola’s in Duitsland de filmprofessionals zelf de winnaars kiezen. De stemgerechtigden bestaan uit leden van de Dutch Academy For Film, Gouden Kalfwinnaars en Nederlandse winnaars van hoofdprijzen op belangrijke internationale festivals.

→ **Knor won maar liefst drie prijzen.**

Ondergronds leven als decor van verdriet

Verwacht geen hits op het tiende album van Björk. De IJslandse zangeres gaat op Fossora de diepte in, letterlijk en figuurlijk: de plaat is meer Muziekgebouw dan Paradiso.

Haar stem is in de loop der jaren wat zwaarder geworden, maar nog altijd klinkt er iets meisjesachtigs in door, iets kinderlijks zelf. Toch is Björk Guðmundsdóttir, wereldwijd bekend als Björk, al 56. Dat is een leeftijd waarop je te maken krijgt met het grote loslaten, ook in het verre IJsland.

Björks dochter ging het huis uit en een paar jaar eerder overleed haar moeder. Het legenestsyndroom en de rouw inspireerden haar in belangrijke mate bij het maken van *Fossora*. Vraag niet hoe ze het doet, maar op het album koppelt ze het verdriet aan een fascinatie voor het ondergrondse leven zoals zich dat afspeelt in de natuur.

De albumtitel is een zelfbedachte vrouwelijk variant van *fossor*, Latijn voor graver. De titel van de song *Mycelia* verwijst naar de ondergrondse netwerken van schimmeldraden die in bossen een geheel eigen wereld lijken te vormen. Een andere veelzeggende titel is *Fungal City* – schimmelstad.

Bij al dat gegrAAF hoort diep rommelende, aards klinkende muziek. Daar komen nogal wat basklarinetten aan

te pas, maar we horen ook diepe elektronische beats. Björk werkt op *Fossora* samen met onder meer Gabber Modus Operandi, een Indonesisch duo dat traditionele gamelanmuziek combineert met, jawel, Nederlandse gabberhouse.

Verwacht op *Fossora* geen hits à la *Human Behavior* of *It's Oh So Quiet*, Björk gaat hier echt de diepte in. De muziek is meer kunst dan pop, meer Muziekgebouw dan Paradiso, meer ploinkboink dan lalala. Een traditio-

Bij al dat gegrAAF hoort diep rommelende, aards klinkende muziek

nele popsong is in de verre omgeving niet te ontdekken. Het is zelfs zoeken naar een melodie die houvast biedt.

Het album mag bij een eerste verkenning nogal ondoorgrondelijk lijken, maar vaker luisteren loont. *Fossora* is een inventief muzikaal bouwwerk. Vooral sonisch valt hier veel te beleven. De zangeres zelf raadt aan de plaat niet via de koptelefoon te beluisteren, maar gewoon thuis, lekker hard via de luidsprekers (waarbij ze mogelijk vergeet dat IJslanders doorgaans wat minder dicht op elkaar wonen dan vastelanders). **Peter van Brummelen**

POP
BJÖRK
FOSSORA
(One Little Independent Records)